

waarmee de ondergang van Hitlers Duizendjarig Rijk gepaard zou kunnen gaan.

Het Auschwitz-complex geëvacueerd

Het Auschwitz-complex was in drie onderdelen gesplitst: *Auschwitz I*, *Auschwitz II* en *Auschwitz III*. *Auschwitz I*, aan de rand van het stadje Auschwitz gelegen, was het z.g. *Stammlager*, in oude kazernes gevestigd welke de SD in '40 had betrokken; *Auschwitz II* was een groot, uit vele, apart afgesloten delen bestaand barakkenkamp, in '42 opgebouwd bij het dorp Birkenau dat bij die opbouw was verdwenen; tot *Auschwitz III* werden alle *Aussenkommandos* van het Auschwitz-complex gerekend waartoe o.m. de fabriekscomplexen van Monowitz en van Blechhammer behoorden die wij in dit hoofdstuk reeds noemden, maar ook andere plaatsen waar uit Nederland gedeporteerden waren tewerkgesteld – wij noemden in deel 8 (zie in dit deel kaart VIII op pag. 855) de steenkolenmijnen te Jawischowitz en Janina, de cementfabriek annex steengroeve te Gollerschau, de fabriek van spoorwagens te Gleiwitz en het bij uitstek zware *Aussenkommando*-Warschau waar van de ca. twaalfhonderd daarheen gezonden Joden uit Nederland (twaalfhonderd van de ca. vierduizend gevangenen van dit *Kommando*) eind juli '44, toen alle gevangenen van Warschau naar Dachau werden getransporteerd (behalve de zieken – zij werden doodgeschoten), nog slechts zeven-en-twintig in leven waren. Bij die tocht naar Dachau moesten de gevangenen eerst vier of vijf dagen lopen en daarop volgde een reis in goederenwagens die bijna drie etmalen duurde, 'de dorst', aldus een van de zeven-en-twintig Nederlanders, 'was zo erg dat we elkaars urine dronken.'¹

In *Auschwitz I* zaten in augustus '44 ca. zestienduizend gevangenen opgesloten, bijna allen mannen (maar in een aparte barak bevonden zich daar enkele honderden vrouwen, onder wie tweehonderdveertig uit Nederland afkomstige, die bijna allen aan sterilisatieproeven waren onderworpen), *Auschwitz II* telde negen-en-veertigduizend gevangenen en onder *Auschwitz III* werkten er ca. dertigduizend, ca. tienduizend alleen al in Monowitz. Op het totaal van die honderdvijfduizend gevangenen waren er meer dan twee-en-zestigduizend Joden, onder wie meer dan vijf-en-twintigduizend vrouwen die bijna allen in *Auschwitz II* opgeslo-

¹ 'Verslag van mededelingen van J. Rabbie' (3 maart 1947), p. 6 (GC).